

Helytörténeti honismereti munkák Szegeдрől és Csongrád megyéről

A hely szelleme azt kívánja, hogy felidézzük ennek a nagy hírű, az oktatás-nevelés-kutatás terén jeles eredményeket felmutató intézménynek témáink szempont-jából emlékezetes eredményeit. A honismereti munka egyik fontos alkotóelemét jelen-tő *helytörténeti* munkálkodás úttörő fogalmi tisztázásának a felsőoktatási intézmény tudományos fóruma adott helyet, mint *Szántó Imre*: A helytörténet művelésének jelentősége és feladatai¹; a Pécsen működő *Kiss Géza*: A helytörténeti kutatásra és felhasználására való nevelés²; *Kováts Zoltán*: Tudományos diákköri munka és hely-történeti kutatás a Szegeди Tanárképző Főiskolán³. A honismereti mozgalom min-dent befogadó széles áramlását, egyben a személyes érdeklődés és áldozatvállalás fo-lyamatosságát mutatja, hogy a VI. Országos Honismereti Akadémiának a szegeди Juhász Gyula Tanárképző Főiskola adott otthont.

A honismereti munka figyelemre méltó kerete volt 1968—1971 táján a *Csongrád megyei Helytörténeti Bizottság*. A bizottság összekötője az Országos Helytörténeti Bi-zottsággal *Gaál Endre*, elnöke *Szántó Imre* kandidátus, titkára *Oltvai Ferenc* levél-tárigazgató volt. Az ügyintéztést a Csongrád megyei 1. számú levéltárban látták el. 1969 őszétől 14 tanulmányt gyűjtöttek össze, amelynek kiadására a megyei tanács vb-től vártak lehetőséget. Ennek nehézségeit, megpróbáltatásait az Országos Hely-történeti Bizottságban tapasztaltam. A megyei bizottság képviseltette magát 1970 nya-rán a helytörténészek országos síófoki konferenciáján. Az ott szintén jelen volt *Péter László* kezdeményezte a Honismeret-helytörténet folyóiratban egy helyismereti köny-vészeti rovat kialakítását (amit csak az utóbbi években valósíthatunk meg a Hon- ismeret mellékleteként). Számos helytörténeti kiadványt lektoráltak a megyei bizott-ságban, de tanulmánykötet publikálására vonatkozó többszöri kezdeményezésük saj-nos nem nyerte el a megyei tanács támogatását. A bizottság felismerte, hogy a maga szintjén való kiadás lehetőségének korlátozása nehézségeket okoz működésében, s 1971-ben visszaadta a tervezett kötet tanulmányait, hogy a kéziratokat más fórumo-kon közzé tethessék. Persze ez is nagy eredmény volt, mert a kezdemény gazdagít-totta a Csongrád megyei, a dél-alföldi helytörténeti, honismereti munkát. 1971 ele-jén a Csongrád megyei Helytörténeti Bizottság felismerte a felesleges párhuzamossá-got, s tagjai — mint kutatók — beléptek a Magyar Történelmi Társulat akkortájt alakult Helytörténeti Szekciójába. Ebben a megyében ez a felismerés is egyengette a honismereti mozgalom tágabb kereteiben való elhelyezkedést. Amikor szeretettel emlékezem vissza az úttörés régi munkásaira, örömmel emelhetem ki pozitív sze-repüket a honismereti munkában, annak módszertani és továbbképző tevékenységé-ben, valamint ezen a Honismereti Akadémián is.

Szeged múltját mindeztideig — a monográfiáiról törekvések sajnálatos késedelme miatt — a Szeged múltja írott emlékekben 1222—1945⁴ című, a városi tanács dicsé-retes gondozásában kiadott könyv teszi megismerhetővé. A szerkesztő Oltvai Ferenc volt. A mű átfogó dokumentumkötet, amely több mint hét évszázad forrásait tar-talmazza és azok beható magyarázó szövegeit nyújtja. A több mint másfélszáz irat, levél, beszéd, újságcikk a város múltjának minden lényeges eseményét érintkelte. Ugyanakkor már a korabeli kritika is joggal vetette fel, hogy a források bevezetője és magyarázó jegyzetei nem pótolják Szeged történetének átfogó, mélyebb össze-függéseket is felvető elemzését. Ez aláhúzza a város történeti-művelődéstörténeti mo-nográfiájára irányuló nemes törekvések jogosságát. A munka mint lezárt eredmény és a további munkára serkentő gyűjtemény egyaránt a Szeged Városi Tanács legjobb értelemben vett mecénási tevékenységét dicséri.

A honismeret és helytörténet fontos eleme a települések *helyrajzának* vizsgálata. A Somogyi könyvtár sokat tett Szeged társadalom- és művelődéstörténeti szempontból fontos és forrásként megszólaltatható utcahálózata feltárásáért. Közzétette Cs. *Se-bestyén Károly* 1935-ből való Szeged utcanevei c. írását⁵. Az 1880-i helyzetéről *Péter*

1 A Szegeди Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei, 1969. Szegeди, 1969. I. rész.

2 U. o.

3 U. o.

4 Szegeди, 1968. 360 oldal.

5 Somogyi-könyvtári híradó, 1970. december.

László: A Víz utáni utcanevérendezés⁶ c. közlése adott tájékoztatást. Ugyanő írt Móra Ferenc és a szegedi utcanevek⁷ címmel az 1910. és 1923. évekről. Közzétették *Rerrich Béla* Művészi városterek és a szegedi fogadalmi templom körül építendő tér kérdése c. előadását 1928-ból⁸, amivel a fejlődés urbanisztikai elemére utaltak. Az ellenfordalom korára és a felszabadulás utáni évekre vonatkozott *Péter László*: Utcanevünk történetéhez c. írása.⁹ Mindez előkészítette Péter László Szeged utcanevei¹⁰ c. testes könyve közzétételét.

Egyetemj és főiskolai oktatók, könyvtári és múzeumi munkatársak munkájával készült el a *Hegyi András* szerkesztette Szöreg és népe című tanulmánykötet.¹¹ Természeti földrajz és földrajzi nevek, az őstörténi kutatás eredményeinek bemutatása, a helység közép- és újkori története, felszabadulás utáni élete, népi szokások és viselet, életrajzi vallomások teszik gazdaggá és színessé a kötetet.

A honismereti mozgalom figyelmébe kerültek a településtörténetre és a településföldrajzra is. E táj vonatkozásában jól felhasználhatók az olyan korábbi írások, amelyek a honismereti akadémiáknak otthont adó főiskola kutatóműhelyének termékei. *Klebniczki József*: Adatok Csongrád megye településállományának fejlődéséhez¹² a középkorra, a XVIII. és XIX. századra s a felszabadulás utánra nyújtott értékes ismereteket. *Moholi Károly*: A népesség és településviszonyok kapcsolata a mezőgazdasági termeléssel Csongrád megyében címen¹³ a XVIII–XX. század fejleményeit világította meg. *Szabó László*: A Dél-Alföld településföldrajzi problémái, különös tekintettel a tanyás településekre¹⁴ címmel pedig a Horthy-korszak és az 1960 körüli fejlődés tapasztalatait elemezte. A honismereti munka mindezt apró metszetekkel egészítheti ki, az általános eredményeket sajátos eszközeivel formálhatja. Legújabbban ezt teszi a népi hagyományos gazdálkodás és annak szókincse, a tanyai életmód tekintetében *Szakácsi Lajos*.¹⁵ Értékes *Szigeti Györgynek* a tanyavilág és életmód, a népi mezőgazdasági eljárások és a nyelvtörténi emlékek összefüggésére utaló írása¹⁶.

Csongrád megye és annak tágabb alföldi, illetve hazai kerete kítűnő kutatási lehetőségeket nyújt a magyar városfejlesztésben nagy szerepet játszó *mezővárosi fejlődés* megvilágításához. Ennek szentelte tanácskozását a Magyar Történelmi Társulat, amikor VI. Város-történeti Konferenciáját 1973. október 19–20. között Hódmezővásárhelyen rendezte meg. Az elhangzott 12 előadás a mezővárosok XIX. és XX. századi fejlődését, demográfiai viszonyait elemezte. Sajátos táji és gazdálkodási kérdéseket vetett fel a *hódmezővásárhelyi* uradalmak, puszták, tanyák világa és életmódja. *Kovács Agnes* A földesúri joghatóság érvényesülésének néhány kérdése a Csongrád-vásárhelyi uradalomban a XVIII–XIX. század fordulóján címmel első elő és publikált¹⁷. A művelődéstörténet és a politikai történet határán mozog *Bezdán Sándor* A hódmezővásárhelyi Első Olvasó Népkör megalakulása (1869) c. tanulmánya¹⁸. A hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium kutató tanára, *László József* találta meg 1967-ben Szántó Kovács János, az agrárszocialista mozgalom vezető alakjának ismeretlen fényképét egy — az 1900-as évek elején készült — kubikoscsoport-felvételen, amelyen a talicskák mögött álló vásárhelyi kubikosok régi hagyományos öltözetben voltak, és az egyik talicskára Népszavát terítettek ki. A székkutasi Uj Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezet adta ki *Simonffy Ferenc* Adatok Székkutas jelenéből és múltjából c. monográfiáját (1973). Ez a munka az egykori vásárhelyi Nagypusztá életét mutatja be a feudális és tőkés korszakban, amely területen 1950. január 1-ével önálló község alakult. Közel áll mozgalmunkhoz módszere is: levéltári és irattári adatok gyűjtésén túl kiterjeszkedett a község idős lakóinak emlékezetére. A pusztán való községalakítási folyamat csak aláhúzza, miért fontos a feledebbé menő helynevek gyűjtése. Ennek szentelt előadást *Hajdú Mihály* A Vásárhelyi-pusztá földrajzi nevei címmel a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnázium fennállásának 250 éves

6 Somogyi-könyvtári híradó, 1971. augusztus.

7 Somogyi-könyvtári híradó, 1971. február.

8 Somogyi-könyvtári híradó, 1972. február.

9 Somogyi-könyvtári híradó, 1971. november.

10 Szeged, 1974. A Somogyi-könyvtár és a városi tanács kiadványa.

11 Szeged, 1977.

12 A Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei, 1970. Szeged, 1970. II. r.

13 U. o.

14 U. o.

15 Egy szentesi tanya története és berendezése. Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 1973.

16 Tanyai telekrendezés Apátfalván, u. o.

17 Mezővárosok. Szolnok, 1974. Paraszti társadalom és műveltség a XVIII–XX. században. II. Szerk.: Hofer Tamás — Klsbán Eszter — Kaposvári Gyula.

18 A Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei, 1970. I. rész. Szeged, 1970.

jubileumán (1972. október 20.). A kérdés települési és életmód vonatkozásait a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztálya és a Hazafias Népfront Honismereti Bizottsága Budapesten tartott felolvasó ülésén *Szenti Tibor* tárgyalta Tanyák, emberek a vásárhelyi határban címmel tartott előadásában (1973. október 31.). A tanyatörténetnek és a tanyai épületek berendezésének szép megőrkítését idézi fel legfrissebben *Juhász Antal*: A Hódmezővásárhely-kopáncsi tanyamúzeum²⁰ címmel. A tanyamúzeum éppúgy a honismereti mozgalom alkalmas és országosan tanulságos eszköze és eredménye lehet, amint a szakköri munka figyelemkörébe is eshetik. Erre is jó figyelemfelhívás *Farkas Ferenc*: A honismereti szakkör munkája a Bethlen Gábor Gimnáziumban²¹ c. beszámolója.

Ki kell emelnem a makói múzeum kiadói munkásságát, ennek keretében is a táj tudós fiának, *Eperjessy Kálmánnak* elemző szöveg kíséretében kiadott, magyar fordítással ellátott német nyelvű forrásközlését: Csanád megye az első katonai felvétele (1782—1785) idején²², amelyet térképhasonmások tesznek teljessé. Szép művelődéstörténeti tett volt egy 1821. évi mű újra kiadása, *Gilitze Pál*: P. Makó városának víz által való pusztulásáról²³. Mindkét füzeti kiadvány jelentősége túlnőtt méretén. Atfogóbb igényű tanulmánykötetet a makói városi tanács adatott ki budapesti kiadóval: Makó az első felszabadult magyar város (1969). Az *Erdei Ferenc* előszavával, az ő, továbbá *Tamasi Mihály* és mások tanulmányaival megjelent kötet érzékelteti a Viharsarok és a Körös—Tisza—Maros szög sajátos fejlődési vonásait és ebben Makó valamint a hagyatatermesztés és -kereskedelem, a kisipari munkássáreg társadalmi és politikai jelentőségét.

A tanulmánykötet módszertani tanulságait hasznosította az 1974-ben Makón tartott VIII. Országos Honismereti Diáktábor. Az ifjúsági tábor pozitív elemeit összegezve *Ormos Gerő* joggal emelte ki a fiatalság részvételének nagy jelentőségét a honismereti mozgalomban, minden ágának megismerését (helytörténeti tevékenység, földrajznév-gyűjtés, táji hagyományok mentése, krónikaírás), és helyesen kérte a részt vett fiataloktól a honismereti munka ismereteinek, a táborban szerzett tudásanyagának országos terjesztését²⁴. Az ifjúság és a honismeret viszonyát helyi méretekben jól érzékelteti számunkra *Szabó Lajos*: Honismereti szakköri munka a makói Kun Béla általános iskolában²⁵.

Tartalmát tekintve a honismereti összetevőivel találkozunk a több szerzőtől írt *Tápé története és néprajza* c. hatalmas méretű monográfiában²⁶. A művet *Juhász Antal* és *Ilia Mihály* szerkesztette egyetemi munkatársak és mások tanulmányaiból. Az olvasó igen részletes ismerheti meg belőle Tápé község több mint 800 éves történetét, a gazdag népművészeti hagyományokat.

A mezőkovácsházi járási tanács végrehajtó bizottság kezdeményezésére készült A mezőkovácsházi járás helytörténeti-honismereti forrásai c. kiadvány (1969). A forrásgyűjtemény a járás jelenét és múltját kutató-elemző tevékenység eredménye, a Járási Helytörténeti-Honismereti Munkaközösség első jelentősebb dokumentuma volt. A *Balogh György*, *Oltvai Ferenc* és *Takács László* munkáját dicsérető mezőkovácsházi kiadvány tájékoztató, módszertani és bibliográfiai fejezetei nemcsak a tárgyalt vidék helytörténeti feldolgozásához nyújtottak lehetőséget, de adattárként az országos kutatás számára is hasznosnak bizonyultak.

A honismereti munka fontos és megbecsült része az *üzemtörténeti kutatás*, amelynek külön országos konferenciát szenteltünk ez év tavaszán. Ennek szerves része a mezőgazdasági üzemek technikatörténete és népi hagyományos eljárásai, azok nyelvtörténeti emlékeivel együtt. Így látjuk a frissen megjelentetett tanulmányban *Pánczél Józsefné*: Cséplés gőzgéppel Csanádpalotán és Kövegyen²⁷ c. munkáját. Még a mezőgazdasági háttérű városok esetében is fontos a gyárüzemek múltjának vizsgálata. 1977-ben a Szegedi Kenderfonó Gyar és a Textilipari Tudományos Egyesület tartott emlékülést, amikor is államod kiállítás, valóságos gyarmúzeumot állítottak fel tárgyi emlékek és dokumentumok összegyűjtésével a régi gyári dolgozók, a Csongrád megyei Múzeumok Igazgatósága és a Megyei Levéltár segítségével. Kiemelkedő dokumentumok a gyáralapító levélváltása *Kossuth Lajossal*, az ország első üzemi bizottsá-

20 Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 1978.

21 Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 1978.

22 Makó, 1971.

23 Makó, 1973.

24 Néprfront, 1974. október.

25 Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 1978.

26 Tápé, 1971.; 911 old. és 1 melléklet.

27 Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 1978.

gának megalakulási iratai, az államosítás emlékei. Örömről szól, hogy olvashatunk a néprajzi, céhes kézművesség történeti és gyártörténeti jelentőségű múzeális anyagáról is, *Lednitzky András*: Üzemtörténeti kiállítás a KSZV szegedi kenderfonógyárában²⁸ címmel. A kérdésnek *Fűrészné Molnár Anikó* külön üzemtörténeti korreferátumát szentelte. A most végződő Honismereti Akadémia és az üzemi krónika kérdéseit szkezióülés is feldolgozta, amelynek vezetésére *Gerelyes Ede* főosztályvezetőt, tudományos tanácsadót kértek fel. A szegedi és tápai üzemlátogatások teljessé tették a Honismereti Akadémia üzemtörténeti munkálkodásait.

Most, az *Őszirozsás forradalom* 60. évfordulójának közelében és egy évvel a *Magyar Tanácsköztársaság* 60. jubileum esztendeje előtt fel kell idéznünk néhány szegedi publikációt, amely az 50. évfordulóra készült és javasolhatom azok újra olvasását a felkészüléshez. *Péter László*: Az őszirozsás forradalom és a Tanácsköztársaság Szegeden címmel bibliográfiát és repertóriumot, illetve szövegösszehasonlásokat adott ki.²⁹ Az értékes szerkesztés és válogatás az ismert irodalomtörténetészt mint a politikai eszmetörténet értő munkását dicséri. Honismereti Akadémiánk két — országos és helyi szempontú — előadást tűzött a tárgykörből napirendjére. Érdekes Csongrád, illetve Csanád megyei anyaggal egészíti ki ezeket két új publikáció, *Raffay Ernő*: Egyszer volt itt forradalom... — Emlékezés az őszirozsás forradalomra³⁰, és *Tamasi Mihály*: Hatvan évvel ezelőtt alakult meg a Kommunista Magyarországi Pártja.³¹

Már 1970. körül a csongrádi helytörténeti-honismereti tevékenység pozitív állomása volt a válogatott *dokumentumkötetek* (pl. 1917—1919. és 1944—1945. évekre) és a megyei pártbizottság égisze alatt megjelenő *munkásmozgalmi tanulmánykötet* publikációs lehetősége. A megyei tanács ehhez a műfajhoz, illetve tematikához örvendtes anyagi támogatást nyújtott. A szakmunkák általában jól ismertek. Itt azt emelem ki, hogy helyi, táji témák még igen általános című gyűjteményes kötetekben is napvilágot láttak. A *Törökly Ferenc* szerkesztésében, a Csongrád megyei Pártbizottság és a József Attila Tudományegyetem rendezésében és kiadásában keletkezett Tudományos ülészak V. I. Lenin születésének 100., hazánk felszabadításának 25. évfordulója tiszteletére c. jelentékeny kötetben³² tették közzé a *Rácz János*: Felszabadulás és forradalom; *Kanyó Ferenc*: Néprontpolitika és pártharcok Csongrád megyében 1944—1945-ben; *Dégy István*: A Magyar Kommunista Párt helyi szervezeteinek megszervezése Csongrád megyében 1944—46. között; *Szilágyi Júlia*: Az MKP propagandamunkájának kialakulása és fejlődése Csongrád megyében 1945—46-ban; *Fehér István*: Szeged demográfiai jellegzetességei 1945—1967 között c. előadásokat. A Csongrád megyei Pártbizottság adta ki *Tamasi Mihály*: A dolgozók harca a nyomor és kizsákmányolás, az ellenforradalmi rend ellen 1929—1935³³ c. kis kötetét. De a bennünket különösen érdeklő mozgalmi visszaemlékezések a közművelődési publikációkba is bejutottak. Pl. *Pusztai József*: Munkásmozgalmi emlékeimből³⁴ c. írása a forradalmak korára és az ellenforradalmi korra becses részleteket tartalmaz.

Értékes hozzájárulás volt a honismereti műfaj szempontjából az egyszerű, de harcos, széles látókörű magyar férfiak életének emlékei, adatok tükrében való közzététele. *Daka Imre*: Egy zákányszéki parasztember élete³⁵ címmel egyben az első világháború fordulatos világára, a népnyelv emléktanyájára vonatkozóan is értékes közlemény. *Káta Ferenc*: Építőmunkás életutak³⁶ címen a munkásélet, a kapitalista gazdasági viszonyok, a munkásmozgalmak becses rajzát nyújtja. A korszakhoz, annak szellemi mozgalmához és a későbbi néprontpolitika megértéséhez fontos adalékokat és összefüggéseket villanthatott fel *Csaplár Ferenc*, a Kassák Múzeum igazgatója, a Honismereti Akadémiánkra meghirdetett A Szegedi Fialatok Művészeti Kolégiuma c. előadásával. Ez a téma arra is alkalmat ad, hogy honismereti mozgalmunk kiemelkedő formálójára, *Ortutay Gyulára* emlékezzünk.

Ezen a Honismereti Akadémián is több előadást hirdettek meg, amelyek a felszabadulás és a lehetővé vált fejlődés lépcsőfokait, a fejlődés gazdasági-társadalmi tudatj problémáit voltak hivatva megvilágítani. Örömmel említhetem, hogy *Mándics Mihály* avatott vezetésével a nemzetiségi honismereti munka megbeszéléséhez is programpontra állított be az országos tanácskozás.

28 Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 1978.

29 A Somogyi-könyvtár kiadása, Szeged, 1968.

30 Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 1978.

31 U. o.

32 Szeged, 1970.

33 Szeged, 1971.

34 Somogyi-könyvtári híradó, 1971. február.

35 Csongrád megyei Honismereti Híradó, Szeged, 1978.

36 U. o.

A csongrádi táj, különösen pedig Szeged, igen élénk irodalmi életet mutathatott fel az egyes korok műfajaiban és írói törekvéseiben. Csak példaként említem, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének reneszánsz-kutató csoportja a szegedi egyetem Helytörténeti Bizottságával közös rendezésben tartotta vitaülését Szegeden 1972. novemberében. Örvendetes, hogy — Péter László következetes törekvéseinek eredményeképpen — a témának van átfogó, a honismerethez sok ágon kapcsolódó kiadványa is, a Szeged irodalmi emlékhelyei c. füzet, amely 1967-ben a Somogyi-könyvtár kiadványaként, azonos című könyve pedig 1974-ben a szegedi városi tanács művelődési osztályának kiadásában, megnövekedett terjedelemben jelent meg.

Szabó G. László zárszava

Az Akadémia résztvevői egy heti itt-tartózkodásuk alatt csak részben ismerhették meg azt a változatos munkát, amelyet megyénk honismerettel foglalkozó közösségei végeznek. Az elmúlt években Csongrád megyében is kialakult a honismereti munkának csaknem minden ága. Több helyen vállalkoztak üzemi és községi krónikák írására, de inkább nagyobb kort átfogó községtörténeti feldolgozások készültek. Nem törekedtünk a helyi kezdeményezések egységesítésére, hanem engedjük, hogy a honismereti aktívák mindenütt a számukra legalkalmasabb formában dögzítsék saját településük mai életét, közelebbi vagy távolabbi múltját. Itt kell megemlíteni azokat a tudományos igényű monografikus feldolgozásokat is, melyek ugyan túllépnek a mozgalom keretein, de tartalmuknál fogva szervesen illeszkednek ahhoz, illetve a kulturális eredményeket a mozgalomban dolgozók eredményesen fel tudják használni. Csak példaként említem a mindannyiunk által ismert *Szöreg népe* monográfiát vagy *Bálint Sándor* több évtizedes kutatási eredményeit összefogó kitűnő kötetét a „szegedi nemzetről”. Készül Hódmezővásárhely története, folyamatosan jelennek meg a makói kötetek és újraindult a szegedi monográfia szerkesztő bizottsága is.

A honismereti mozgalom egyik sajátos ága szinte szemünk láttára bontakozik ki: a szocialistabrigád-naplók írása. Jól tudom, ezek között még sok a formális, elsősorban a brigádok kulturális vállalásait jól-rosszul dokumentáló bejegyzés, de a jól vezetett brigádnaplók történeti hűséggel rögzíthetik a kialakult vagy kialakulóban levő szocialista közösségek mindennapi életét. A szocialista brigádok nélkül nem született volna meg az a példaképpen említhető kezdeményezés, amelynek eredménye a szegedi Kendergyárban látható üzemtörténeti kiállítás.

Nem kívánok részletesebben szólni a mindenütt erőteljesen folyó néprajzi gyűjtőmunkáról, bár ennek eredményei talán a legközvetlenebbül segítik a szülőföld jobb megismerését. Az évente megrendezett megyei, valamint országos néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázaton az egyéni gyűjtők és a szakkörök nemegyszer kimagasló eredményt értek el. Befejezés előtt áll a megye földrajzi neveinek összegyűjtése és szeretnénk, ha a gyűjtött anyag nyomtatásban is megjelenhetne. A tanulmányosság világnézeti, hazafias nevelésének segítése érdekében Csongrád megyei helytörténeti olvasókönyvet kívánunk kiadni.